

KOMPENDIUM WIEDZY

dotyczące szkolenia pt. „Dziecko jako ofiara przemocy”

Warszawa, 17 sierpnia 2023 r.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

Kompendium wiedzy dotyczące szkolenia pt. „Dziecko jako „ofiara” przemocy” zostało opracowane przez Teresę Wagner- Tomaszewską na podstawie treści zawartych w:

1. Report of the Consultation on Child Abuse Prevention [Raport z konsultacji w sprawie zapobiegania krzywdzeniu dzieci] (1999), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO).
2. M. Pol-Drzewowska, Przemoc wobec dzieci, Specyfika pomocy dziecku krzywdzonemu, materiały szkoleniowe, ROPS Kraków.
3. <https://prawna.eu/pismo/jak-anonimowo-zglosic-zaniedbanie-dziecka-donos-do-mops/>.
4. Fotografia Fundacji „Dajemy Dzieciom Siłę”.
5. Kempe C.H., Silverman F.N., Steele B.F., Droegemuller W., Silver H.K. (1962), The Battered Child Syndrome, „Journal of the American Medical Association”, 181.
6. <https://podyplomie.pl/publish/system/articles/pdfarticles/000/012/312/original/102-107.pdf?1473160113>.
7. www.consila.pl.
8. <https://psychoterapiacotam.pl/przemoc-w-szkole/>.
9. <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/epidemia-prob-samobojczych-wsrod-dzieci-dane-za-2022-rok/>.
10. <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/51,54420,29414762.html#S.galeria-K.C-B.1-L.1.duzy>.
11. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Algorytm>.
12. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-postepowania-karnego-16798685/art-304>.
13. K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wojcik, Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów, Instytut Psychiatrii i Neurologii, 2009.
14. <https://mopr.kielce.pl/formy-pomocy/inne-formy-pomocy/2przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzynie/krzywdzenie-dzieci/>.
15. Kontakt z dzieckiem w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie, ORE Warszawa 2017.

Spis treści:

1. Zjawisko przemocy wobec dziecka - charakterystyka zjawiska, zaniedbanie dziecka, objawy, formy, skala zjawiska, skutki doświadczania przemocy, podmiotowość w pracy z dziećmi i młodzieżą doświadczającą przemocy.
2. Przemoc a agresja – rozróżnienie.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

3. Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - przemoc Fizyczna, przemoc psychiczna, przemoc sprzężona, przemoc seksualna, Zespół Münchhausena, Zespół Dziecka Potrząsanego, Zespół Dziecka Maltretowanego, zaniedbania, skutki.
4. Przemoc w szkole – źródła, formy krzywdzenia, skutki.
5. Zachowania suicydalne dzieci – przyczyny, działanie.
6. Oznaki stosowania przemocy wobec dzieci – symptomy psychiczne i fizyczne.
7. Działania w przypadku podejrzenia lub stwierdzenia przemocy wobec dziecka – sposoby interwencji, świadomość odpowiedzialności prawnej.
8. Doznawanie przemocy w dzieciństwie.
9. Dziecko w rodzinie doświadczającej przemocy – czynniki ryzyka, czynniki ryzyka związane z osobą dziecka, czynniki ryzyka związane z osobą rodzica, czynniki ryzyka wynikające ze struktury i funkcjonowania rodziny.
10. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci – czynniki chroniące.
11. Rola komunikacji w pracy z dzieckiem doświadczającym przemocy
- zasady komunikacji z dzieckiem, błędy w słuchaniu dziecka, organizacja rozmowy, zasady, stawianie granic – „Okna JOHARI”.

Zjawisko przemocy wobec dziecka - charakterystyka zjawiska

Przemoc wobec dzieci to:

- stosowanie kar cielesnych,
- zadawanie cierpień psychicznych i inne formy poniżania,
- niewywiązywanie się z opieki, które ma konsekwencje dla zdrowia fizycznego lub psychicznego dziecka,
- celowe zaniechanie działań, które mogłyby zapobiec krzywdzeniu dziecka.

Zjawisko przemocy wobec dziecka - zaniedbanie dziecka

Do tej kategorii przemocy wobec dzieci należą przede wszystkim:

- brak zaspokajania podstawowych potrzeb materialnych i emocjonalnych dziecka,
- brak zapewniania dziecku odpowiedniego jedzenia i picia, ubrań, schronienia, opieki medycznej, bezpieczeństwa.

Objawy:

- specyficzne (z pewnością lub wysokim prawdopodobieństwem wskazujące wystąpienie danej formy krzywdzenia);
- niespecyficzne (mogące się pojawić w wyniku różnych sytuacji w życiu dziecka).

Objawy - ich obraz zależy od wielu czynników:

- wieku dziecka,
- jego cech,
- rodzajów i form krzywdzenia,
- czasu trwania krzywdzenia,
- osoby krzywdzącej.

Zwróć uwagę, czy dziecko:

- często jest nieobecne w szkole lub przedszkolu,
- kradnie jedzenie bądź pieniądze kolegom,
- żebrze,
- nie otrzymuje potrzebnej mu opieki medycznej,
- ma brudne ubrania,
- często jest ubrane nieodpowiednio do pogody,
- nadużywa alkoholu lub narkotyków,
- popełnia czyny niezgodnie z prawem, takie jak akty wandalizmu czy kradzieże.

Zwróć uwagę, czy rodzic lub opiekun:

- interesuje się losem dziecka,
- nadużywa alkoholu lub narkotyków.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

Zjawisko przemocy wobec dziecka - formy

Z krzywdzeniem dziecka mamy do czynienia wtedy, gdy doświadcza ono:

- przemocy fizycznej,
- przemocy psychicznej (emocjonalnej),
- przemocy seksualnej.
-

Zjawisko przemocy wobec dziecka - skutki doświadczania przemocy

Główne kategorie konsekwencji doświadczania przemocy:

- regres w rozwoju i funkcjonowaniu dziecka,
- izolowanie się, apatia,
- zachowania autodestrukcyjne (samookaleczenia, próby samobójcze),
- trudności szkolne,
- depresja, lęk,
- zachowania ryzykowne i aspołeczne,
- uzależnienia,
- nadmierna seksualizacja, problematyczne zachowania seksualne,
- zaburzenia snu, zaburzenia odżywiania,
- moczenie się, zanieczyszczanie,
- zahamowania rozwoju fizycznego, spadek wagi.

Występowanie pojedynczego objawu na ogół nie jest dowodem na to, że dziecko doświadczyło krzywdzenia, ale nasilenie się go lub pojawienie kolejnych, zwiększa prawdopodobieństwo, że mamy do czynienia z krzywdzeniem dziecka.

Zjawisko przemocy wobec dziecka - podmiotowość w pracy z dziećmi i młodzieżą doświadczającymi przemocy

„Być podmiotem to:

- po pierwsze - pewna wartość i „zaszczyt”,
- po drugie - powinność człowieka, który będąc podmiotem, osiąga szczególną godność, nabywa uprawnień statusu społecznego, prawnego oraz etycznego.

Przemoc a agresja – rozróżnienie

Przemoc - jedno z najbardziej niepokojących zjawisk współczesnego świata - mechanizm regulujący stosunki panujące między ludźmi w różnych grupach, instytucjach, środowiskach i układach społecznych.

Agresywne zachowania mogą przyjmować różne objawy a są one charakterystyczne dla osób impulsywnych, nieopanowanych, rozchwianych emocjonalnie. Może się jednak zdarzyć, że zachowania agresywne wystąpią również u osób spokojnych, lękliwych oraz zamkniętych w sobie.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - przemoc fizyczna

To wszelkiego rodzaju działania wobec dziecka powodujące nieprzypadkowe urazy, np.:

- celowe uszkodzenie ciała,
- intencjonalne zadawanie bólu,
- groźba uszkodzenia ciała,
- klaps.

Zwróć uwagę, czy dziecko:

- ma widoczne obrażenia ciała (poparzenia, ugryzienia, siniaki, złamania kości), których pochodzenie trudno jest wyjaśnić;
- boi się rodzica lub opiekuna;
- wzdryga się, kiedy podchodzi do niego osoba dorosła;
- podawane przez nie wyjaśnienia dotyczące ran i siniaków wydają się nieprawdopodobne.

Zwróć uwagę, czy rodzic lub opiekun:

- podaje sprzeczne lub nieprzekonujące wyjaśnienia obrażeń dziecka, bądź w ogóle odmawia wyjaśnień,

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

- mówi o dziecku w negatywny sposób, na przykład używając określeń typu: „głupi”, „gówniarz”, „idiota”, „kretyn”,
- poddaje dziecko surowej fizycznej dyscyplinie,
- nadużywa alkoholu lub narkotyków.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - przemoc psychiczna

To rozmyślne, nie zawierające aktów przemocy fizycznej zachowania dorosłych wobec dzieci, które powodują znaczące obniżenie możliwości prawidłowego rozwoju dziecka, w tym zaburzenia osobowości, niskie poczucie własnej wartości, stany nerwicowe i lękowe, np.:

- poniżanie, upokarzanie i ośmieszanie dziecka,
- wyzwiska,
- groźby, szantaż, straszenie,
- sarkazm,
- wywoływanie poczucia winy,
- obwinianie i krytykowanie dziecka,
- wciąganie dziecka w konflikty dorosłych,
- manipulowanie dzieckiem (uzależnianie od dorosłego, realizowanie potrzeb dorosłego poprzez dziecko),
- emocjonalne odrzucenie, faworyzowanie jednego z dzieci w rodzeństwie,
- brak odpowiedniego wsparcia, uwagi i miłości,
- wymagania i oczekiwania wobec dziecka, którym nie może sprostać,
- ograniczanie samodzielności i odpowiedzialności dziecka.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - przemoc sprzężona

Przemoc sprzężona - wiele rodzajów przemocy.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym – formy krzywdzenia- przemoc seksualna

Przemoc seksualna to każde zachowanie osoby dorosłej, silniejszej i/lub starszej, które prowadzi do seksualnego zaspokojenia kosztem dziecka, np.:

- dotykanie genitaliów dziecka w celu doznania przyjemności seksualnej przez dorosłego lub z innego powodu nie związanego ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem,
- zmuszanie dziecka do dotykania genitaliów innej osoby lub seksualnych „zabaw”,

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

- zmuszanie dziecka do masturbacji,
- penetracja,
- pokazywanie dziecku materiałów pornograficznych,
- pokazywanie dziecku genitaliów swoich lub innej osoby,
- obnażanie dziecka nie związane ze sprawowaniem nad nim opieki,
- fotografowanie dziecka w seksualnych pozach,
- zachęcanie dziecka do obserwowania lub słuchania aktów seksualnych,
- prowadzenie z dzieckiem rozmów na tematy seksualne wykraczające poza edukację seksualną.

Zwróć uwagę, czy dziecko:

- przejawia dziwne bądź niezwykle dla swojego wieku zachowania seksualne (np. jest nadmiernie rozbudzone, dużo mówi o seksie,
- jest wycofane, depresyjne, infantylnie się zachowuje, ma trudności w relacjach z rówieśnikami,
- odmawia przebijania się w towarzystwie innych (np. przed zajęciami sportowymi),
- nadużywa alkoholu lub narkotyków,
- pogorszyło się w nauce,
- ma trudności z chodzeniem lub siadaniem; doświadcza bólu intymnych części ciała,
- jest w ciąży lub jest chore wenerycznie,
- ucieka z domu,
- chwali się nagłym przyplływem gotówki lub prezentów.

Zwróć uwagę, czy rodzic lub opiekun:

- przekracza dopuszczalne granice w kontakcie fizycznym z dzieckiem (np. podczas zabawy),
- nadużywa alkoholu lub narkotyków,
- nie utrzymuje relacji z osobami spoza rodziny.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - Zespół Münchhausena

Zaburzenie pozorowane chorobą, w której osoby nią dotknięte zgłaszają fikcyjne objawy bądź świadomie wywołują choroby w celu uznania ich za chorych by wymóc leczenie.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - Zespół Dziecka Potrząsanego

- rodzaj uszkodzenia mózgu i kręgosłupa w wyniku gwałtownego potrząsania i uderzania niemowlęcia lub małego dziecka w głowę;

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

- niekiedy rodzice, zupełnie nieświadomie, poprzez podrzucanie czy intensywne kołysanie mogą wyrządzić dziecku krzywdę;
- SBS uznaje się za jedną z form przemocy stosowanej wobec dziecka.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia

Zespół Dziecka Krzywdzonego to nazwa jednostki klinicznej występującej u małych dzieci, które doznały ciężkich form przemocy fizycznej, przy czym sprawcą krzywdzenia jest zwykle rodzic lub opiekun dziecka. Zespół ten jest częstą przyczyną trwałych uszkodzeń ciała, a nawet śmierci.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - formy krzywdzenia - zaniedbanie

Zaniedbywanie dziecka może obejmować zarówno sferę psychiczną jak i fizyczną dziecka.

Jest definiowane jako niezaspokajanie potrzeb dziecka niezbędnych dla jego prawidłowego rozwoju.

- Można mówić o zaniedbywaniu materialnym, kiedy dziecko nie ma zaspokojonych potrzeb związanych z odżywianiem, higieną, zdrowiem, edukacją oraz o zaniedbywaniu psychicznym, kiedy dziecko nie ma zaspokojonych potrzeb m.in. miłości, bezpieczeństwa, przynależności; kiedy rodzice nie rozumieją potrzeb psychicznych dziecka.
- Nie wystarczy nie bić, nie poniżać. Dziecko potrzebuje ciepła, bezpieczeństwa, zainteresowania, uwagi - pokarmu psychicznego niezbędnego do prawidłowego rozwoju.

Krzywdzenie dziecka w środowisku rodzinnym - skutki

OFIARA
- konsekwencje przemocy

Co ofiara myśli o sobie:

- ▶ „Jestem do niczego”
- ▶ „Sam jestem sobie winny”
- ▶ „Nie potrafię sobie poradzić”

Otoczenie postrzegają jako wrogie lub obojętne:

- ▶ „Wszyscy są przeciwko mnie”
- ▶ „Nikt mi nie pomoże”
- ▶ „Nikogo nie obchodzi”

Przemoc w szkole - źródła

Źródła problemu:

- niekompetentni nauczyciele,
- brak specjalistów,
- poczucie bezkarności u młodzieży,
- niekompetentni dyrektorzy,
- zamiatanie przemocy pod dywan,
- słaba współpraca między rodzicami a szkołą,
- słaba współpraca między szkołą i samorządami,
- agresyjna i przemocogenna natura środowiska szkoły.

Przemoc w szkole - formy krzywdzenia

- obrażanie się wzajemnie bądź wymyślanie sobie (90,7%),
- bicie (64,0%), co na ogół zdarza się w szkołach podstawowych,
- rozpowszechnianie o innych szkodzących im kłamstw (61,2%),
- niszczenie rzeczy należących do innych uczniów, np. plecak, książki, zeszyty (49,0%),
- przymuszanie innych osób do czynności, na które nie mają ochoty (47,7%),
- zastraszanie ucznia przez grupę uczniów (45,3%),
- kradzież pieniędzy lub jakiegoś przedmiotu (39,5%),
- pobicie skutkujące obrażeniami cielesnymi (22,3%),
- zabranie komuś rzeczy lub pieniędzy z użyciem siły lub groźbą jej użycia (10,4%),
- zmuszanie kogoś do kupowania za własne pieniądze używek lub innych rzeczy (6,3%),
- grożenie użyciem niebezpiecznego narzędzia (2,7%).

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

Przemoc w szkole – skutki

- bardzo obniżona samoocena,
- wstyd i poczucie winy,
- poczucie bezwartościowości,
- poczucie braku wsparcia społecznego,
- poczucie braku zasługiwania na pomoc,
- poczucie zasługiwania na to, co je spotyka,
- paląca nienawiść i narastające poczucie złości (nie tylko względem osób, które stosują wobec nich przemoc, ale też świadków, którzy na tą przemoc nie reagują),
- strach przed szkołą,
- dolegliwości somatyczne (ból brzucha, głowy),
- nocne koszmary,
- wycofanie, alienacja, poczucie osamotnienia.

Dziecko, które pada ofiarą przemocy szkolnej początkowo próbuje się bronić. Gdy dostrzeża, że to nic nie daje, może próbować się zaprzyjaźnić z oprawcami i wkupić w ich łaski na wiele sposobów. Jednak gdy i to nie daje pożądanego efektów, z biegiem czasu wchodzi w rolę „ofiary”.

Zachowania suicydalne dzieci

- Z **raportu** Fundacji GrowSpace wynika, że w 2022 roku odnotowano 2 031 prób samobójczych wśród dzieci i młodzieży. 150 prób zakończyło się zgonem.
- Powyższe dane zostały opracowane na podstawie **statystyk** komend wojewódzkich policji. Liczby te mogą być nieznacznie wyższe, ponieważ okres zbierania statystyk przez policję jeszcze się nie zakończył.
- Zgodnie z **danymi** policyjnymi w 2020 roku miały miejsce 843 próby samobójcze dzieci i młodzieży. W 2022 roku – w stosunku do 2020 – nastąpił ich wzrost o 141 proc.

Zachowania suicydalne dzieci - przyczyny

Klasyczne rozumienie przedstawił Emil Durkheim i określił je jako:

„każdy przypadek śmierci będący wynikiem bezpośredniego lub pośredniego negatywnego lub pozytywnego działania, wykonanego przez samą ofiarę, która wie, jaki będzie rezultat tego działania”.

- choroba psychiczna/zaburzenia psychiczne,
- przemoc w rodzinie,
- zawód miłosny,

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

- problemy w szkole,
- konflikty z osobami spoza rodziny,
- mobbing/cybermobbing/znęcanie,
- śmierć bliskiej osoby.

Przyczyną podjęcia próby samobójczej przez młode osoby może być każdy, nawet najbardziej prozaiczny problem, który według ofiary jest nie do rozwiązania w inny sposób.

Zachowania suicydalne dzieci – działanie

Oznaki stosowania przemocy wobec dzieci - symptomy psychiczne i fizyczne

- regres w rozwoju i funkcjonowaniu dziecka,
- izolowanie się, apatia,
- zachowania autodestrukcyjne (samookaleczenia, próby samobójcze),
- trudności szkolne,
- depresja, lęk,
- zachowania ryzykowne i aspołeczne,
- uzależnienia,
- nadmierna seksualizacja, problematyczne zachowania seksualne,
- zaburzenia snu, zaburzenia odżywiania,
- moczenie się, zanieczyszczanie,
- zahamowania rozwoju fizycznego, spadek wagi.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

Występowanie pojedynczego objawu na ogół nie jest dowodem na to, że dziecko doświadczyło krzywdzenia, ale nasilenie się go lub pojawienie kolejnych, zwiększa prawdopodobieństwo, że mamy do czynienia z krzywdzeniem dziecka.

Działania w przypadku podejrzenia lub stwierdzenia przemocy wobec dziecka - świadomość odpowiedzialności prawnej.

Art. 304. [Obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa]

§1. Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Przepisy art. 148a oraz art. 156a stosuje się odpowiednio.

§2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Doznawanie przemocy w dzieciństwie

- Zależność dziecka od rodziców sprawia, że ma ono utrudnioną możliwość obrony, ucieczki, czy też separacji od sprawcy.
- Rodzic, posiadając władzę rodzicielską, dysponuje większą swobodą działania i ma stały i nieograniczony dostęp do swojej ofiary.
- Ingerencja osób trzecich działających w obronie dziecka jest utrudniona.
- Dziecko zazwyczaj zmuszone jest do uruchomienia długotrwałych strategii zaradczych, pozwalających na pozostanie w rodzinie, która jest zarówno źródłem patologii, jak i oparcia.

Dziecko w rodzinie doświadczającej przemocy - czynniki ryzyka

Ogólne czynniki ryzyka:

- dziedziczenie wzorca przemocy,
- normy kulturowe i społeczne,
- stres, bezrobocie, złe warunki mieszkaniowe,
- uzależnienie, alkohol, narkotyki,
- cechy osobowościowe ODP i PSP,
- negatywne relacje wewnątrz rodziny.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

Czynniki ryzyka to - właściwości indywidualne, cechy środowiska społecznego i efekty ich interakcji, które wiążą się ze zwiększonym ryzykiem powstania:

- nieprawidłowości,
- zaburzeń,
- chorób,
- przedwczesnej śmierci.

To prawdopodobieństwo wystąpienia jakiegoś zjawiska, działania, sytuacji.

Dziecko w rodzinie doświadczającej przemocy - czynniki ryzyka związane z osobą dziecka

- niepełnosprawność fizyczna lub/i psychiczna,
- przewlekła choroba,
- specyficzne zachowania dziecka (nadpobudliwość, moczenie nocne, trudności ze spaniem, trudności z jedzeniem itp.),
- deficyty rozwojowe (problemy z nauką),
- dziecko z poprzedniego związku (nieakceptowane przez drugiego partnera),
- wcześniactwo, pochodzenie z ciąży mnogiej, dzieci bliźniacze,
- dziecko odseparowane od matki tuż po urodzeniu,
- dziecko niespełniające oczekiwań rodziców (np. co do płci),
- dziecko urodzone po śmierci poprzedniego dziecka.

Dziecko w rodzinie doświadczającej przemocy - czynniki ryzyka związane z osobą rodzica

- wczesne lub późne rodzicielstwo,
- znaczna różnica wieku między matką a ojcem (powyżej 8 lat),
- niechciana ciąża, krótkie odstępy pomiędzy kolejnymi porodami,
- poród bez zawarcia związku małżeńskiego z ojcem dziecka,
- depresja poporodowa,
- aktualnie niesatysfakcjonujący związek z partnerem,
- doświadczanie krzywdzenia w obecnym związku,
- krzywdzenie w historii poprzednich związków,
- doświadczanie krzywdzenia w dzieciństwie,
- upośledzenie umysłowe, choroba psychiczna, zaburzenia osobowości,
- niepełnosprawność fizyczna,
- przewlekła choroba,
- uzależnienie od alkoholu, narkotyków, lekarstw itp.,
- prostytuowanie się.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

Dziecko w rodzinie doświadczającej przemocy - czynniki ryzyka wynikające ze struktury i funkcjonowania rodziny

- struktura rodziny: rodzina rozbita, wielodzietna, zastępcza, adopcyjna,
- samotne rodzicielstwo,
- rodzina niepełna czasowo (np. z powodu wyjazdów rodziców za granicę),
- posiadanie dzieci z różnych związków,
- związek nieformalny,
- małżeństwo mieszane etnicznie,
- zakłócenia w zakresie ról pełnionych przez poszczególnych członków rodziny (np. pełnienie przez dzieci ról dorosłych),
- niekorzystna sytuacja ekonomiczno-bytowa (np. trudne warunki mieszkaniowe – sanitarne, techniczne, zbyt duża liczba członków rodziny w jednym mieszkaniu/domu, bezrobocie itp.),
- rodzina wyizolowana społecznie,
- długotrwałe konflikty w pożyciu małżeńskim,
- uprzednia karalność, pozostawanie w zainteresowaniu sądu/Policji,
- pobyty w placówkach interwencyjnych.

Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci - czynniki chroniące

Rola komunikacji w pracy z dzieckiem doświadczającym przemocy - zasady komunikacji z dzieckiem

Dziecko powinno usłyszeć:

- że nie jest winne temu, co się stało,
- jeżeli nie powiedziało o tym, co mu się przydarzyło od razu, to również nie ponosi za to winy,

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

- że postaramy się mu pomóc,
- że bardzo dobrze, iż komuś o tym powiedziało.

Jeżeli dziecko samo wybrało Ciebie jako sojusznika w rozwiązaniu swojego problemu, to znaczy, że darzy cię zaufaniem i głęboko wierzy, że jesteś właściwą osobą, która je wesprze.

Jeśli Ty sam/a inicjujesz taką rozmowę, ważne jest, abyś wiedział/a, że zanim pomożesz dziecku, musisz zdobyć jego zaufanie.

Pod żadnym pozorem nie obiecuj dziecku, że zachowasz tę rozmowę w tajemnicy. Taka obietnica zamyka Ci drogę do podjęcia jakiegokolwiek interwencji.

Rola komunikacji w pracy z dzieckiem doświadczającym przemocy - błędy w słuchaniu dziecka

Błędy w słuchaniu dziecka:

- inni myślą tak jak ja,
- krótkoterminowa uwaga,
- myślenie życzeniowe,
- niezrozumienie słów,
- mówienie zamiast słuchania,
- poczucie wyższości,
- strach przed mówieniem prawdy (tzw. „inna prawda”).

Rola komunikacji w pracy z dzieckiem doświadczającym przemocy - organizacja rozmowy

Pamiętaj jak trudna jest sytuacja dziecka ze względu na:

- wstyd,
- poczucie winy,
- strach przed ponownym skrzywdzeniem,
- tajemnicę,
- lojalność wobec OSP.

Rola komunikacji w pracy z dzieckiem doświadczającym przemocy - zasady

- Wstępne rozpoznanie sytuacji dziecka – uzyskanie od dziecka informacji o jego sytuacji osobistej i rodzinnej, a także obserwowaniu jego zachowania i stanu emocjonalnego podczas rozmowy.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

**Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl**

Dane te będą stanowić podstawę analizy dotyczącej udzielania pomocy dziecku i jego rodzinie.

- Ustalenie osób, które mogą zadbać o bezpieczeństwo dziecka. Jeśli występuje zagrożenie przemocą domową, najbardziej pożądaną sytuacją z punktu widzenia skuteczności działań interwencyjnych jest współpraca placówki z rodzicem niekrzywdzącym, z którym należy porozmawiać po spotkaniu z dzieckiem. Inne osoby mogące zadbać o bezpieczeństwo dziecka, są przedstawiciele dalszej rodziny, np. dziadkowie, ciotki, wujkowie, starsze pełnoletnie rodzeństwo itd.
- Weryfikacja podejrzenia powziętego przez profesjonalistę. Jeśli rozmowa z dzieckiem inicjowana jest przez profesjonalistę na skutek podejrzenia, że dziecko doznaje przemocy, materiał zebrany podczas rozmowy służy do weryfikacji tych podejrzeń.
- Ocena stopnia zagrożenia bezpieczeństwa dziecka.
- Zadbaj o sprzyjające warunki rozmowy:
  - oddzielny pokój,
  - z dala od osób postronnych,
  - bez pośpiechu.
- Przyjmij pozycję ciała dostosowaną do pozycji dziecka – usiądź lub przykucnij.
- Używaj języka zrozumiałego dla dziecka.
- Okazuj dziecku szacunek, akceptację i empatyczne zrozumienie.
- Bądź cierpliwy – dziecko może zaprzeczać prawdzie.
- Nie naciskaj na dziecko – wyznanie całej prawdy może łączyć się z ogromnym lękiem.
- Unikaj naprowadzania dziecka na odpowiedzi, które chciałbyś usłyszeć.
- Okaż zrozumienie, bo nie jest łatwo mówić o trudnych sprawach, zwłaszcza jeśli dotyczą rodziny.
- Pochwal za odwagę podjęcia rozmowy tj. nie za treść rozmowy, lecz za to, że mówi.
- Bądź świadomy oznak zaniepokojenia dziecka o los rodziców – nie wypowiadaj przy nim negatywnych opinii o rodzicach.
- Nazwij przemoc – przemocą i pokaż dziecku, że nie jest winne tego, co zrobił dorosły.
- Wesprzyj dziecko – utwierdź w przekonaniu, że nie tylko je to spotkało, że wiele dzieci przeżywa podobne problemy.
- Wyjaśnij dziecku w przystępny sposób, co zamierzasz dalej robić.

Rola komunikacji w pracy z dzieckiem doświadczającym przemocy - stawianie granic – „Okna JOHARI”

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl

psychologiaprzykawie.pl

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl